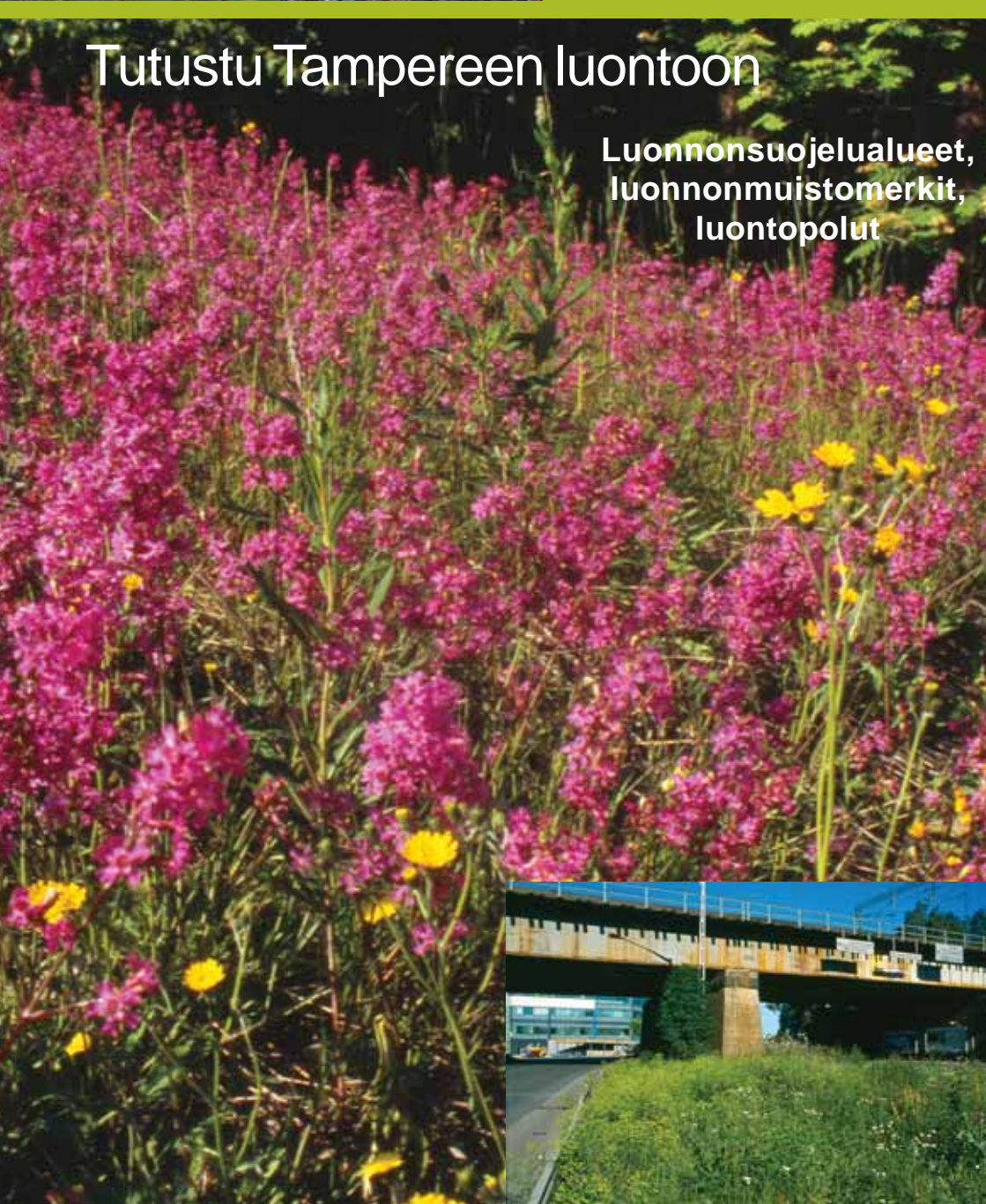

Tutustu Tampereen luontoon

Luonnonsuojelualueet,
luonnonmuistomerkit,
luontopolut

Sisällysluettelo

Johdanto.....	3
Luonnonsuojelualueet.....	4
-Ikurin-Kalkun Myllypuro.....	4
-Viikinsaari.....	5
-Pyynikki.....	6
- Peltolampi-Pärrinkoski.....	7
-Halimasjärvi.....	8
- Vaakkolampi-Likokallio.....	9
-Vattula.....	9
-Särkijärven jalopuumetsikkö.....	9
-Sorilanlammenkatajaketo.....	10
-Palvajärvi-Koirajärvi.....	10
-Järvenpää-Majaketo.....	10
- Paarlahden Isosaari.....	11
- Iso-Kuhmon lehto.....	11
- Tummaverkkoperhosniityt, Aitolahti-Teisko.....	11
-Myyrysniemen jalopuumetsikkö.....	15
-Peräjoki.....	15
Kartta kantakaupungin luonnonsuojelualueista.....	12-13
Kartta Teiskon luonnonsuojelualueista.....	14
Luonnonmuistomerkit.....	15
Luontopolut.....	20
Lintujärvet.....	22

valokuvat: Lasse Kosonen,

piirrookset Tommi Lievonon

etukannessa mäkitervakkoniitty

kuvat vasemmalta ylhäällä: rantahirvenjuuri, haarakas, kissankäpälä, liito-oravan
papanoita

kuva alalaidassa: rautatiesillan läheisyydessä pensastyräkkikasvustoa

Johdanto

Tampereen alueella on yhteensä noin 240 hehtaaria luonnonsuojelualueita, joista Vattulan luonnonsuojelualue (61 ha) on suurin. Tampereen luonnonsuojelualueet edustavat monipuolisia luontotyyppejä; vanhoja luonnonmetsiä, lehtometsiä ja katajaketoja.

Jotkut alueet on suojeltu siellä elävien uhanalaisten lajien vuoksi. Esimerkiksi Järvenpään-Majakedon luonnonsuojelualueella on Pirkanmaan ainoa tikankonttiesiintymä, ja Aitolahden-Teiskon alueella suojellaan erittäin uhanalaista tummaverkkoperhosta.

Valtaosa Tampereen luonnonmuistomerkeistä on luonnonvaraisia puuryhmiä tai puita, mutta joukkoon mahtuu myös siirtolohkareita ja kallioita. Hirviniemen Alasenlahden rantakalliosta löydetty 1900 miljoonaa vuotta vanhat hiilipussifossiilit ovat varmasti kaikkein merkittävimmät luonnonmuistomerkit.

Tampereen luontopoluilla voi tutustua moneen erilaiseen luontotyyppiin; harjuun, kuivaan ja tuoreeseen kangasmetsään, ketoihin ja soihin. Luontopolkujen opasteista saa tietoa alueiden kasvillisuudesta ja eläimistöä sekä historiasta.

Tässä esitteessä on lueteltu kaikki Tampereen luonnonsuojelualueet, luonnonmuistomerkit ja luontopolut sekä kirjoitettu niistä lyhyt kuvaus. Tarkempia tietoja kohteista saa Tampereen kaupungin ympäristövalvonnasta.

Luontopoluista on julkaistu myös erillisiä luontopolkuoppaita, joita saa ostaa Ympäristötietokeskus Moreeniasta (Patosilta, Satakunnankatu 13 b) ja Palvelupiste Frenckellistä (Frenckellinaukio 2 B).

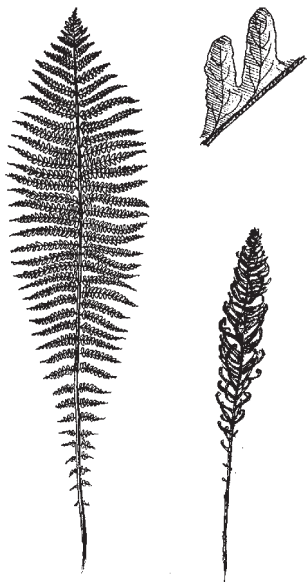

1 Luonnonsuojelualueet

1.1 Ikurin-Kalkun Myllypuro

Myllypuron luonnonsuojelualue sijaitsee Ikurin ja Kalkun kaupunginosissa Tampereen länsiosassa. Pinta-alaltaan 35,29 hehtaaria käsittävä alue perustettiin 14.10.1999. Myllypuron alue kuuluu sekä valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan että Natura-ohjelmaan. Sen puronvarsilehdot, rinteet ja putoukset ovat kauneusarvoltaan ja kasvistollisesti Tampereen kantakaupungin arvokkaimpia luonnonalueita. Myllypuron alueella on myös runsaslajinen linnusto. Puronvarsilehdoilla on pituutta kolme kilometriä ja niiden tyypillisiä lajeja ovat kotkansiipi, hiirenporras, mesiangervo, käenkaali, lehtovirmajuuri, lehtotähtimö, kevätlinnunsilmä ja lehtopalsami. Alueella tavataan myös niukasti harvinaisehkoa lehtopähkämöä.

Merkittävin ja huomiota herättävin putkilokasvi alueella on kuitenkin lehtoleinikki, jonka Myllypuron kasvustot ovat Pirkanmaan runsaimmat.

Kotkansiipi

Hiirenporras

1.2 Viikinsaari

Viikinsaaren luonnonsuojelualue perustettiin 9.12.1994 Pyhäjärven Viikinsaareen n. 3,5 kilometrin päähän Tampereen keskustasta. Luonnonsuojelualueen pinta-ala on 10,53 hehtaaria ja se sijaitsee Viikinsaaren länsiosassa.

Sienilajistossa on muutamia harvinaisia lajeja, kuten savukärpässiini ja kirjomaltoseitikki. Lisäksi saarelta on löydetty myös yksi Suomelle uusi laji, saravinkas.

Viikinsaaren linnusto on monipuolinen ja linnuston tiheys korkea. Saarella pesii 30 eri lintulajia. Pikkusieppo, mustapääkerttu, lehtopöllö ja nuolihaukka ovat näistä lajeista harvinaisimpia.

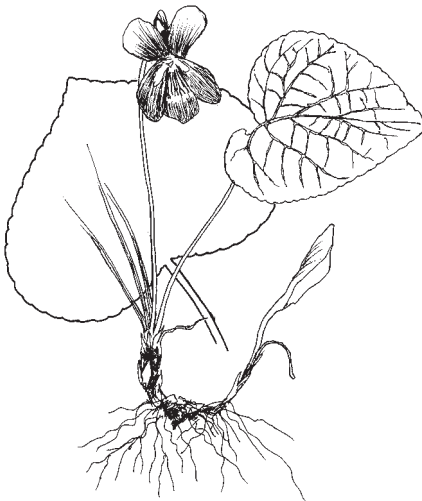
Luonnonsuojelualueella on enimmäkseen lehtokasvillisuutta. Viikinsaarella on runsas putkilokasvilajisto. Kaiken kaikkiaan saarelta on löydetty 253 putkilokasvilajia, joista 150 on alkuperäisiä.

Vaateliimpia lajeja alueella edustavat mm. lehto-orvokki, lehtoimikkä, keltavuokko, soikkokaksikko, lehtopähkämö ja mustakonnanmarja.

Kotkansiipivaltainen lehto kuuluu saaren erikoisuuksiin. Alueella kasvaa myös Länsi-Suomessa harvinaista nurmikaunokkia. Viikinsaari luontopolkuineen on hyvä retkeily- ja opetuskohte.

Mustapääkerttu

Lehto-orvokki

1.3 Pyynikki

Pyynikin luonnonsuojelualue on kantakaupungin suurin (49,62 ha). Se on perustettu 6.5.1993 ja sijaitsee Tampereen keskustan länsiosassa.

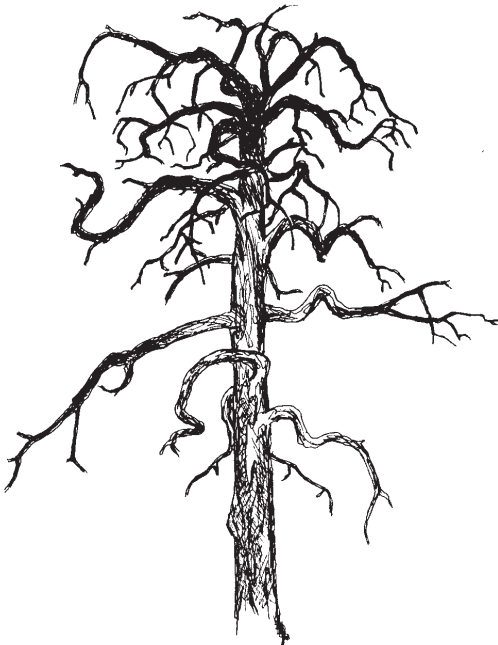
Pyynikinharju kuuluu 200 kilometriä pitkään harjujaksoon, joka alkaa Salpausselältä ja jatkuu kaakkois-luoteissuunnassa Kankaanpäähän saakka. Pyynikinharju on näistä harjuista korkein (160 metriä merenpinnasta). Harju on valittu vuonna 1993 valtakunnallisesti arvokkaaksi maisemanähtävyydeksi ja sitä pidetään maailman korkeimpana soraharjuna (korkein kohta on 82 m Pyhäjärven pintaa ylempänä).

Käpytikka

Pyynikin luonnonsuojelualueen kasvillisuus vaihtelee kangasmetsäkasvillisuudesta harju-, kallio- ja lehtokasvillisuuteen. Putkilokasvilajien runsaus johtuu kulttuurilajien huomattavasta määrästä. Harju- ja kalliokasvillisuutta edustavat sarjatalvikki, kanervisara, hietaorvokki, mäkivirvilä, kalliohatikka ja häränsilmä. Alueelta löytyy myös lähteikkö- ja lehtokasvillisuutta, kuten hetekaalia ja lehtoleinikkiä.

Pyynikin luonnonsuojelualueella pesii 23 lintulajia, joista mustapääkerttu edustaa vaateliaampaa lehtolajistoa. Pyynikinharju männikköineen ja upeine maisemineen on tärkeä virkistysalue tamperelaisille. Alueella on merkitty luontopolku ja näkötorni kahviloineen.

1.4 Peltolampi-Pärrinkoski

Peltolampi-Pärrinkosken luonnonsuojelualue on pinta-alaltaan 31,39 hehtaaria. Se perustettiin 26.8.1992 ja se sijaitsee Sarankulmassa ja Peltolammilla Tampereen eteläosassa.

Myllypuron ja Pärrinkosken rauhallinen ja viihtyisä puromaisema tekevät alueesta arvokkaan suojelukohteen.

Alueelta on löytynyt 300 putkilokasvilajia. Erityisesti lehtokasvillisuus on rikasta.

Pensaskerroksen vaateliaita lehtolajeja edustavat pähkinäpensas, näsiä, lehtokuusama, taikinamarja ja koiranheisi. Kenttäkerroksen kasvillisuudesta mainittakoon kaiheorvokki, lehto-orvokki, lehtoimikkä ja jalkasara. Pieni vankkasaran esiintymä on siirretty luonnonsuojelualueelle, koska sen alkuperäinen kasvupaikka on jäänyt radanoikaisun alle.

Alueen sienilajistoon kuuluu muutamia vaateliaita lehtosieniä. Harvinaisempia sienilajeja edustavat lepäntatti, anishaprakas ja haikukynsikäs. Lisäksi alueelta on löydetty tieteelle kuvaamattomia kotelosienilajeja.

Peltolammin-Pärrinkosken luonnonsuojelualueella on havaittu 31 pesivää tai pesimäaikaista lintulajia. Näistä harvinaisimpia ovat mustapääkerttu, kultarinta ja pikkusieppo. Alueen perhoslajisto on monipuolinen, mikä johtuu sopivien ravintokasvien runsaudesta. Alueelta löytyy muutamia erikoisuuksia kuten palsamikenttämittari, verkkomittari, ohutsiipi, kuumaliuskamittari ja ruskolampiyökkönen.

Peltolammin-Pärrinkosken luonnonsuojelualue on erinomainen opetus-, tutkimus- ja harrastuskohde.

Näsiän marjat ovat myrkyllisiä.

Lehtoimikkä

1.5 Halimasjärvi

Halimasjärven luonnonsuojelualue sijaitsee noin 10 kilometriä Tampereen keskustasta itään Atalan ja Kumpulan kaupunginosien välimaastossa Halimasjärven pohjois- ja itäpuolella. Pinta-alaltaan alue on 14,5 hehtaaria ja luonnonsuojelualueeksi se on perustettu 1.6.1988.

Alue on pääasiassa varttunutta metsää. Rajaukseen kuuluu suurin osa Halimasjärven rantavyöhykkeestä, kaksi luonnontilaista suota, kallioalueita jyrkänteineen, puroja, lähde, siirtolohkareita, pitkään lähes koskemattomana ollut lehtomainen kuusimetsikkö sekä maakunnallisesti arvokas monilajinen lehto.

Alueella on kaksi luonnontilaista suota. Alueen koillisnurkassa sijaitsee kostea, koiuvuvaltainen korpi pinta-alaltaan 0,70 hehtaaria. Kaakkoisnurkan suosta on vain 0,25 hehtaaria suojelualueella. Alueen korkein kohta on 31 metriä Halimasjärven pinnan yläpuolella.

Ruuhokanukka

Alueen kasvilajeista arvokkaimmat ovat ruuhokanukka, jalkasara, mäkipirvilä, suovalkku ja lehto- ja kaiheorvokki. Suovalkku kasvaa rantavyöhykkeellä, joka on muuten hieinan niukkalajinen.

Halimasjärven sienistöä on tutkittu vähän. Alueelta on kuitenkin tehty Pirkanmaan toistaiseksi ainoat tunnetut löydöt purorisakkaasta (*Inocybe rivularis*), vihertyvirisakkaasta (*Inocybe calamistrata*), kimpuseitistikistä (*Cortinarus turmalis*) ja mustapahkajuurekkaasta (*Collybia racemosa*).

Linnustosta on tehty pesimälinnuston laskenta vuonna 1988. Linnuston tiheys oli 538 paria/km² koostuen 27 lajista. Harvinaisuuksia alueella edustavat lähes jokavuotiset idänuunilintu ja pikkusieppo. Järven saarekkeessa pesii uhanalainen kaakkuri.

Kaakkuri pesällä

1.6 Vaakkolammi-Likokallio

Vaakkolammin-Likokallion, noin 8,9 ha:n laajuinen luonnonsuojelualue sijaitsee Epilän ja Kaarilan kaupunginosissa noin 4,5 kilometriä keskustasta länteen. Luonnonsuojelualue perustettiin 28.12.2005. Alue on pääosin kulttuurivaikutteista lehtoa ja lehtomaista tuoretta kangasta. Rannoilla kasvaa lähinnä luhtalajistoa, osin vaateliaitakin lajeja. Luonnonsuojelualueen länsiosan halki kulkee Kaarilan luontopolku.

Alueella kasvaa valtakunnallisesti vaarantunutta kasvia, keltamataraa sekä silmälläpidettävää ketoneilikkää. Lisäksi löytyy alueellisesti uhanalaista jänönsalaattia. Alueella on runsaasti lahoppua, ja niinpä siellä pesii uhanalainen, vaarantunut pikkutikka. 1990-luvulla alueella on tehty havaintoja myös äärimmäisen uhanalaisesta valkoselkätikasta. Lisäksi linnustoon kuuluu mustapääkerttu satakieli ja sirittäjä. Vaakkolammella pesinee vuosittain myös liejukana ja härkälintu.

Härkälintu

1.7 Särkijärven jalopuumetsikkö

Särkijärven lehmusmetsikkö rauhoitettiin Pirkanmaan ympäristökeskuksen rajauksella 2005. Lehtomaisessa rinnemetsikössä on 32 runkoa 0,39 hehtaarin alalla.

1.8 Vattula

Vattulan luonnonsuojelualue sijaitsee Aitolahden alueella noin 20 kilometriä Tampereen keskustasta koilliseen.

Alueesta 15,7 hehtaaria on Tampereen vanhinta luonnonsuojelualueutta. Se rauhoitettiin säästömetsäksi 30.9.1959. Luonnonsuojelualueutta laajennettiin 45,3 hehtaarilla ja se rauhoitettiin luonnonsuojelulain nojalla vuonna 2003. Yhdessä vanhan osan kanssa se muodostaa nyt Tampereen suurimman, 61 ha:n laajuisen luonnonsuojelualueen.

Alue on vanhaa metsää, jossa vanhimmat puut ovat 200-300 vuotiaita. Alueella kulkee luonnontilainen puro,

Korpi-imarre

jonka notkelmassa on rehevää korpikasvillisuutta. Alueella viihtyvät vanhojen metsien lintulajit viiru- ja varpuspöllö, palokärki ja metso.

Laajennusalue on kasvillistyypeiltään ja maastoltaan melko vaihtelevaa. Pääosin kasvillisuus koostuu eri-ikäisistä tuoreista ja kuivista mustikkatyyppin kangasmetsistä joiden puusto on lähinnä kuusta ja mäntyä. Itäisen laajennusosan läpi virtaa puro rehevässä notkossa, jossa kasvaa mm. korpi-imarretta, hiirenporrasta ja vehkaa. Vattula on erinomaista sienimetsää, jossa kasvaa ruokasienien lisäksi mm. vanhan metsän kääpälajeja. Harvinaisimpia lajeja ovat salohelokka ja yövilkillä loisiva yövilkanruoste.

Eläimistöä on havainnoitu lähinnä linnustoa. Itäisellä laajennusosalla, puronnotkelmassa, on varpushaukan monivuotinen pesimäreviiri ja itäisillä kallioilla mehiläishaukan reviiiri. Alueella on havaittu useasti myös metso, joka on mehiläishaukan ohella luokiteltu Suomen uhanalaisarvioinnissa silmälläpidettäviin lajeihin.

1.9 Sorilanlammen katajaketo

Aitolahden Sorilanlammen etelärannalla sijaitseva katajaketo on pinta-alaltaan 0,7 hehtaaria ja se on perustettu luonnonsuojelualueeksi 7.5.1990. Alueella kasvaa kymmeniä isoja katajia ja se on maisemallisesti arvokas.

1.10 Palvajärvi-Koirajärvi

Teiskon Savonkylässä, Palva- ja Koirajärven välissä sijaitseva luonnonsuojelualue on perustettu 7.2.1992. Alueen pinta-ala on 2,5 ha ja se on perustettu siellä kasvavien uhanalaisten ja harvinaisten kasvien suojelemiseksi. Aluetta uhkaa kuiviminen.

Erityisesti Palvajärven koillisrannalla kasvavat uhanalainen lettovilla, harvinainen röyhysara, soikkokaksikko, suovalkku, vilukko sekä itse järvessä isolumme. Lisäksi Koirajärven pohjoisrannalla esiintyy harvinaista sykeröpiippoa.

Soikkokaksikko

1.11 Järvenpää-Majaketo

Järvenpää-Majakedon luonnonsuojelualue sijaitsee Teiskossa lähellä Viitapohjaa. Se on perustettu 31.1.1991 (Järvenpää) ja 28.2.1991 (Majaketo). Niiden yhteispinta-ala on 0,43 hehtaaria. Alueet on suojeltu Pirkanmaan ainoan tikankonttiesiintymän säilyttämiseksi. Sen lisäksi alueen arvoa lisää Järvenpään matala kallio-jyrkäne ja sen alapuolinen lehto sekä Majakedon kallionaluslehto.

Tikankontti on kämmekkäkasveihin (*Orchidaceae*) kuuluva monivuotinen kasvi, joka kuuluu uhanalaisiin lajeihin ja on ollut rauhoitettu Ahvenanmaalla vuodesta 1925 ja muualla Suomessa vuodesta 1952.

Koska tikankontin elinkierto on hidas, se kukkii vasta 16. kesänään. Tästä syystä se on erityisen altis häiriöille. Tikankontti onkin taantunut voimakkaasti erityisesti lehtoniittyjen kuusettumisen, peltojen raivauksen ja lettojen ojituksen vuoksi. Jäljellä olevia kasvupaikkoja uhkaavat tallaus, kukkien poiminta ja siirtäminen puutarhoihin.

Kukkien tallaantumisen ehkäisemiseksi Järvenpään ja Majakedon luonnonsuojelualueen tikankonttiesiintymä on aidattu ja lukittu.

1.12 Paarlahden Isosaari

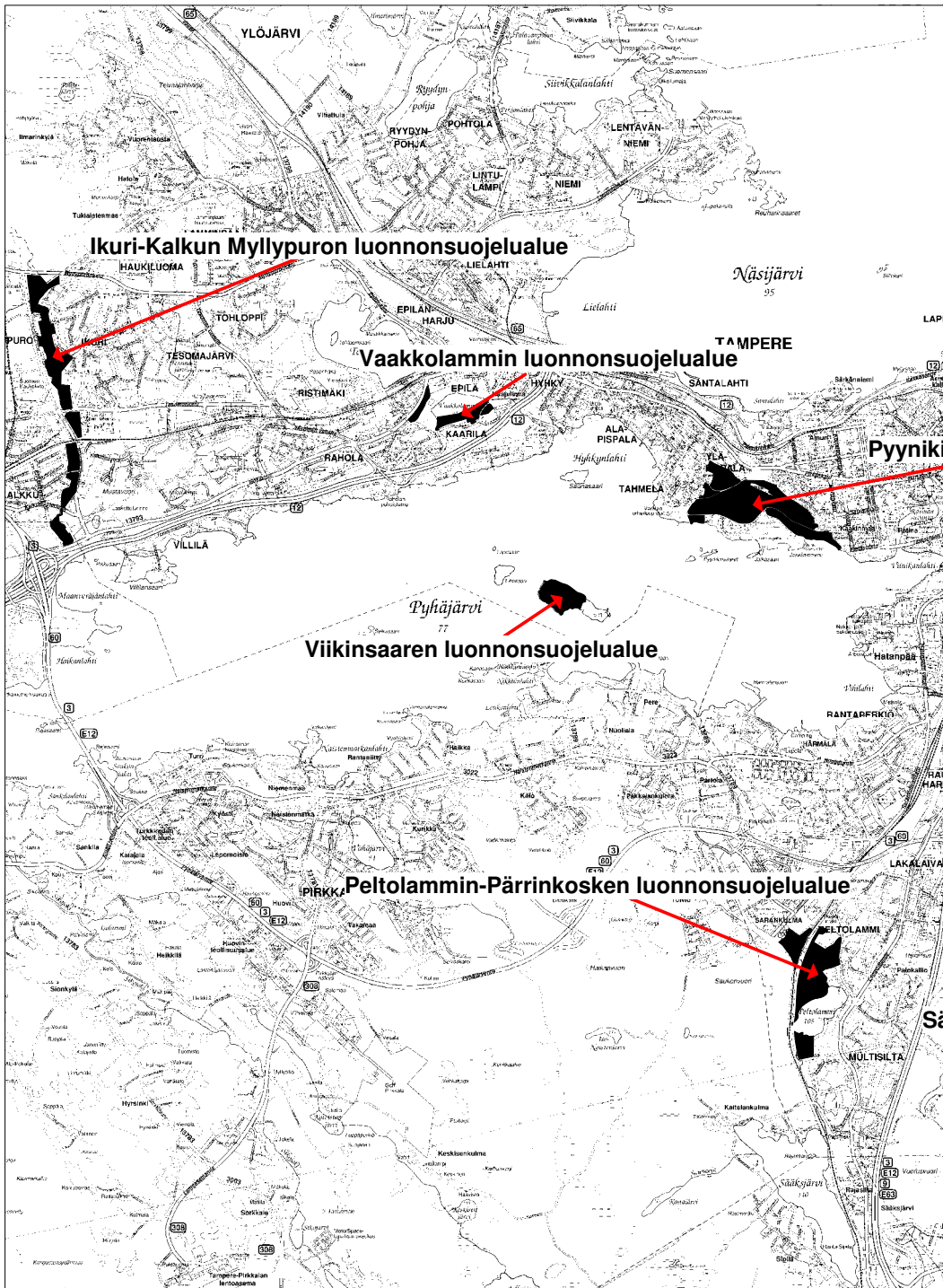
Kuusniemen kylässä Teiskossa sijaitseva Paarlahden Isosaari on perustettu 21.12.1987. Sen pinta-ala on 1,6 hehtaaria. Luonnonsuojelualue on perustettu suojelemaan alueella olevaa lehtoa, joka koostuu suurimmaksi osaksi metsälehmuksesta ja haavoista. Rauhoitettua lehtoneidonvaippaa kasvaa alueella satoja yksilöitä.

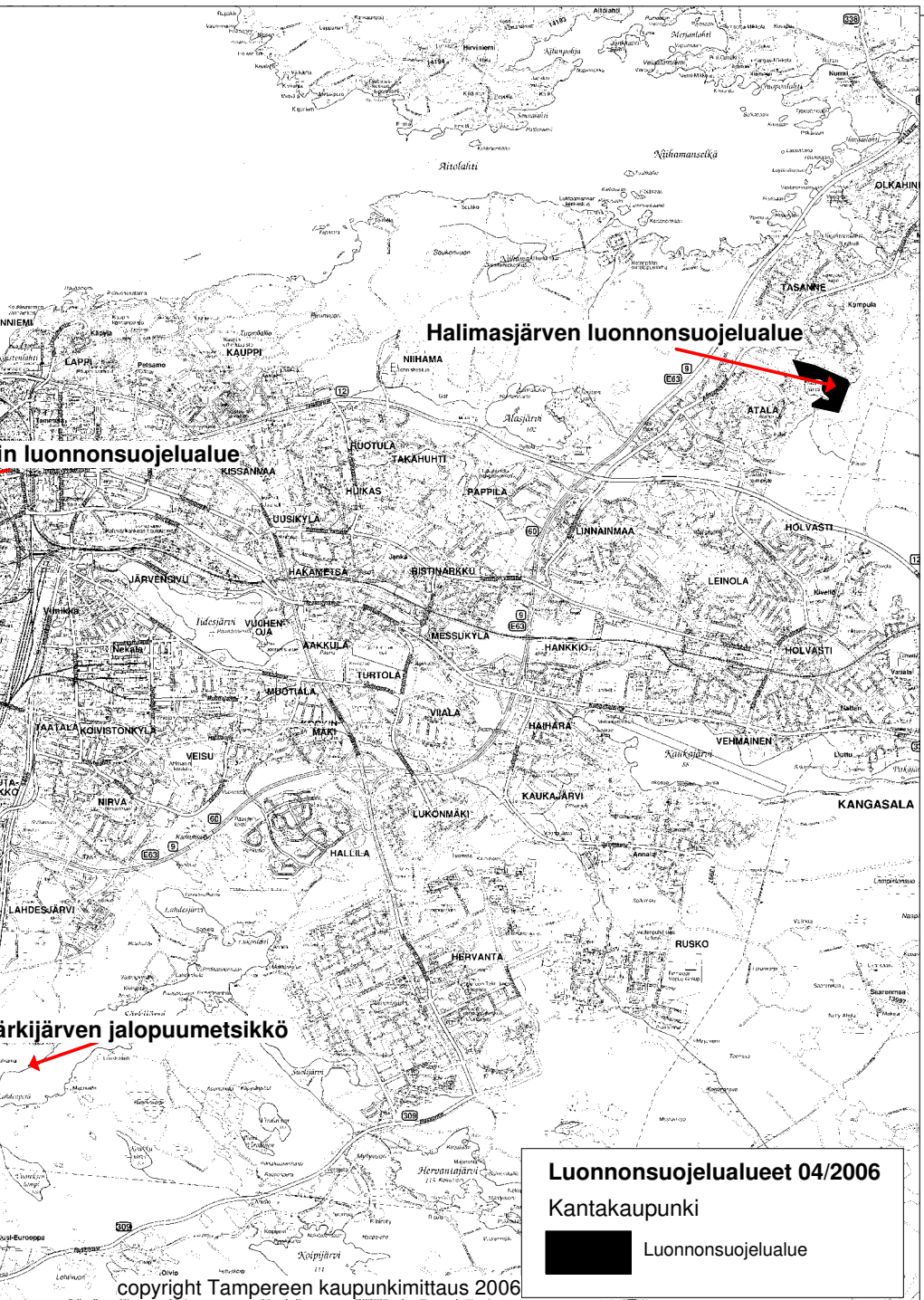
1.13 Iso-Kuhmon lehto

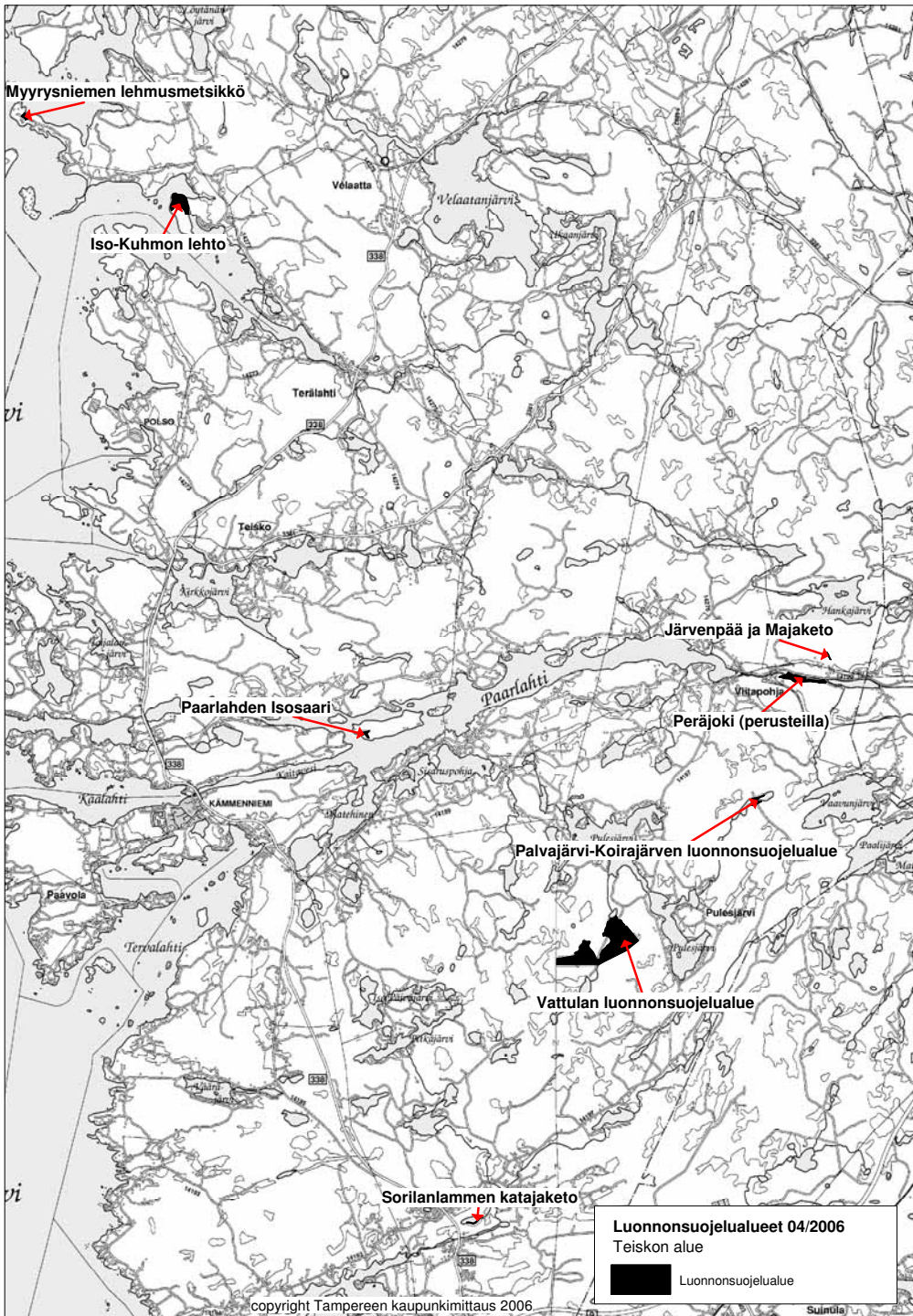
Yksityisomistuksessa oleva Iso-Kuhmon lehto sijaitsee Näsijärven Pöllölänselän rannalla Iso-Kuhmon niemen pohjoisosassa. Iso-Kuhmon luonnonsuojelualue perustettiin 31.10.2001. Lehtoalueella kasvaa mm. lehmus, näsiä, lehtokuusama, koiranheisi, mustakonnanmarja, imikkä ja lehto-orvokki. Alueellisesti uhanalainen pussikämmeikka ja rauhoitetut soikkokaksikko ja valkolehdokki kasvavat myös lehdossa.

1.14 Tummaverkkoperhosniityt, Aitolahti-Teisko

Tampereen nimikkohyönteisen, uhanalaisen tummaverkkoperhosen suojelemiseksi on Aitolahden-Teiskon alueelle perustettu 11 suojelualueita, yhteispinta-alaltaan 9,9 hehtaaria. Tummaverkkoperhonen on erittäin uhanalainen ja rauhoitettu päiväperhoslaji, jonka toukka käyttää ravinnokseen lehtovirmajuurta. Perustetut luonnonsuojelualueet ovat yksi kolmesta tummaverkkoperhosen esiintymisalueesta Suomessa.

1.15 Myyrysiemen lehmusmetsikkö

Myyrysiemen 1,15 hehtaarin laajuinen lehmusmetsikkö rauhoitettiin Pirkanmaan ympäristökeskuksen rajauksella 2004. Jalopuumetsikkö on suojelukohde, jos siinä on vähintään 20 runkoa hehtaaria kohden, ja runkojen vahvuus on vähintään 7 cm.

1.16 Peräjoki

Peräjoen rannoilla kasvaa arvokasta suokasvillisuutta. Alueesta on osa Natira-alueita. Peräjoki rauhoitetaan maanomistajan aloitteesta todennäköisesti 2006.

2 Luonnonmuistomerkit

2.1 Mänty, Ylöjärvi, Siivikkala

Tampereen kaupungin omistamalla maalla Siivikkalan tien varrella kasvava kookas mänty on rauhoitettu.

2.2 Kuuset, Lamminpää

Lamminpäässä, Kuusikorvenpuistossa kasvavat viisi kuusta on rauhoitettu.

2.3 Kataja, Rahola

Raholassa Korvenkatu 323 kohdalla n. 150 m etelään kasvaneen suuren puumaisen katajan kanto ja sitä ympäröivä maa 1,5 m säteellä on rauhoitettu. Katajayksilö oli Suomen suurin ja tunnettiin myös Pohjoismaiden kookkaimpana: se oli 11,75 m korkea, rungon ympärysmitta 2,62 m ja oksiston ympärysmitta yli 18 metriä. Kataja kaatui vuoden 2001 myrskyssä, mutta sen rauhoitusta ei ole lakkautettu. Puun kanto on edelleen paikallaan.

2.4 Mänty, Rahola

Raholassa, Tuularinkadun itäpäässä Piikahaassa sijaitseva mänty on rauhoitettu.

Raholan entinen jättikataja

2.5 Kynäjalava, Rahola

Pyhäjärven rannalla kasvava kynäjalava on rauhoitettu. Kynäjalava kasvaa 12-20 – metriseksi, jopa 500-vuotiaaksi puuksi, jonka siluetin tuntee lähes vaakatasoon kasvavista oksanhaaroista. Pyhäjärven kynäjalavat suosivat kasvupaikkoinaan kuivahkoja, savisia rantapalteleita. Kynäjalava pystyy lisääntymään suvullisesti vain tulvavyöhykkeessä, juuri- ja kantovesojen avulla muuallakin. Tampereen puoleiset Pyhäjärven rannat ovat Euroopan pohjoisimpia kynäjalavan kasvupaikkoja. Kynäjalavan nykyinen esiintymisalue Suomessa on Pyhäjärven, Vanajaveden ja Kuloveden rannoilla. Esiintymisalue on supistunut voimakkaasti huippuvuosista, ja laji onkin luokiteltu vaarantuneeksi. Kynäjalava rauhoitettiin vuonna 1983.

Rantapalteleiden siistiminen ja pensaikkojen karsiminen uhkaavat tällä hetkellä monin paikoin kynäjalavien esiintymiä. Ympäristövalvontayksikkö on merkinnyt kaikki Tampereen kynäjalavat sinisin nauhoihin.

Pyhäjärven Tampereen kaupungin puoleisilla rannoilla on laskettu kasvavan n. 200 kynäjalavaa

2.6 Kynäjalava, Tahmela, Lorisevanpuisto

Pispalassa, Harjunpisan ja Rantapisan tilojen rajalla kasvava kynäjalava on rauhoitettu.

2.7 Mänty, Peltolammi

Lempääläntien varressa Herrainsuonkadun päässä kasvava mänty on rauhoitettu.

2.8 Lehtikuusi, Taatala, Perähaanpuisto

Perähaantien ja Taatalantien risteyksessä poikkeuksellisen jääreärunkoinen lehtikuusi on rauhoitettu.

2.9 Mänty, Hirviniemi

“Kurusen männyksi” kutsuttu rauhoitettu mänty sijaitsee Hirviniementieltä (lampun jälkeen n. 300 m) pohjoiseen lähtevää metsäautotietä noin 700 metriä.

2.10 Mänty, Teisko, Kortejärvi

Kortejärvestä noin 1 km luoteeseen on vanha, kelottunut mänty joka on rauhoitettu.

2.11 Mänty, Teisko, Kuorannantie

Kuterinlahdesta noin 1 km pohjoiseen, sijaitsee “Ryssän männyksi” kutsuttu rauhoitettu mänty.

2.12 Siirtolohkare, Takahuhti

Kokonkatu 8:ssa omakotitalon pihassa sijaitsevaan rauhoitettuun siirtolohkareeseen, Jättiläisenkiveen liittyy 1400-luvulta periytyvä tarina.

2.13 Lehmukset, Pappila

Pappilankadun itäpäässä, Tanhuankadun reunassa omakotitalon pihassa kasvavat viisi lehmusta on rauhoitettu. Kaksi lehmuksista on jouduttu kaatamaan ja niiden rauhoitukset on peruutettu.

2.14 Koivu, Ristinarkku

Ristinarkussa, Veijamäenkatu 15 kasvava koivu on rauhoitettu.

2.15 Neljä mäntyä, Terälahti

Terälähdessä, Kapeentien ja Tikkamännnyntien risteyksessä on rauhoitettu neljän lakkapäämännyn ryhmä. Yksi männystä on kuollut ja sen rauhoituspäätös on lakkautettu.

2.16 Metsälehmukset, Viikinsaari

Viikinsaaren laivarannassa on kaksi rauhoitettua metsälehmusta.

2.17 Nelihaarainen kuusi, Teisko, Värmälä

Teiskon Värmälän kylän Yläpirilässä sijaitseva neliharainen kuusi on rauhoitettu.

2.18 Käärmekuusi Teisko

Teiskon Asuntilassa kasvava kuusen käärmekuusen tyyppinen erikoismuoto on rauhoitettu.

2.19 Hiilipussit, Hirviniemi, Alasenlahti

Hirviniemen rantakalliossa näkyy noin 1900 miljoonaa vuotta vanhoja hiilipussifossiileja. Viime vuosisadan lopulla löydettiin Aitolahden Myllyniemien fylliittikalliosta pussimaisia muodostelmia, joille geologi S. Sederholm antoi nimen *Corycium enigmaticum* "arvoituksellinen säkki". Hän uskoi muodostumien eloperäisyyteen ja piti niitä alkeellisten levien jäänteinä.

Hiilipussit, kuten niitä sittemmin on kutsuttu, näkyvät rantakalliossa pussimaisina muodostumina, joiden läpimitta on 3-45 cm. Pussien sisäosa on samaa kalliota kuin ulkopuolikin ja pussien äärioviiva on yleensä kulunut kuopalle. Äärioviiva on grafiittia, erästä hiilen kiteistä muotoa ja siinä on runsaasti fosforia.

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että hiilipussien hiili on eloperäistä. Hiilipussien iäksi on arvioitu noin 1900 miljoonaa vuotta rantakallioiden iän perusteella. Niitä voidaankin pitää yksinä maailman vanhimmista fossiileista. Hiilipusseja on tavattu runsaan kilometrin levyisellä vyöhykkeellä Aitolahden rantakallioista Näsijärven itärannalta länsirannalle asti. Tärkein esiintymisalue on kuitenkin luonnonmuistomerkiksi rauhoitettu Hirviniemen Alasenlahden rantakallio.

3 Luontopolut

1. Iidesjärven luontopolku

Iidesjärvi on Tampereen tunnetuin lintujärvi. Sen pinta-ala on noin 65 ha. Järven itäpäähän rakennettiin lintutorni vuonna 1992. Iidesjärven luontopolku alkaa lintutornilta ja on pituudeltaan noin 7 km. Lintujen lisäksi reitiltä löytyy niittyä, luhtaniittyä ja rantapensaikkaa monipuolisine kasvillisuuksineen.

2. Niihaman luontopolku

Kaupin urheilumajalta alkava luontopolku kulkee metsäisessä maastossa Niihamajärven ja Soukonvuoren ympäristössä. Polun pituus on reilut 3 kilometriä ja rasteja sen varrella on 10. Polulta löytyy sekä tuoretta että kuivaa kangasmetsää, koivikkoa, metsittyä peltoa ja lehtoa. Niihamajärvi on hiljalleen soistuva järvi, jonka rannoilta löytyy kosteutta vaativia kasveja.

3. Viikinsaaren luontopolku

Luontopolku alkaa saaren itäpäästä ja jatkuu länsipään luonnonsuojelualueelle. Polulta on erinomaiset mahdollisuudet tutustua monipuoliseen lehtokasvillisuuteen ja keväisin runsaaseen lehtolinnustoon. Osittain myös saaren rantaosissa kulkevan polun pituus on 2 kilometriä. Viikinsaaren pääsee Laukontorin satamasta lähtevällä aluksella.

4. Pyynikin luontopolku

Pyynikin harju on merkittävä geologinen muodostuma ja sitä pidetään maailman korkeimpana soraharjuna. Pyynikistä tehtiin luonnonsuojelualue vuonna 1993. Luontopolulla pääsee tutustumaan harju- ja lehtokasvillisuuteen. Polku alkaa Pyynikin näkötornilta ja sen pituus on 4 kilometriä.

5. Tohlopin luontopolku

Tohlopin luontopolku on jaettu kahteen osaan, joista toinen kiertää osittain Vaakkolammin luonnonsuojelualueella ja on noin 2 kilometriä pitkä. Toinen reitti kulkee Tohloppijärven ja Epilänharjun maastossa ja on pituudeltaan noin 5 kilometriä. Polkujen varrella pääsee tutustumaan harju- ja lehtokasvillisuuteen. Matkan varrelta löytyy myös suo- ja vesikasveja.

9. Vaakkolammin luontopolku

Vaakkolammin luontopolkureitti kiertää lammen ympäri ja on noin 2 kilometriä pitkä. Polkua kulkiessasi tutustut samalla Vaakkolammin historiaan, kasvistoon ja eläimistöön sekä Likokallio-nimiseen kalliomuodostelmaan. Alue on arvioitu lehto- ja kulttuurikasvistoltaan arvokkaaksi.

6. Härmälän luontopolku

Pyhäjärven rannassa kulkevan luontopolun varrella näkee useita puutarhoista karanneita lajeja. Vielä 1900-luvun alussa alue oli huvilarannikko. Härmälän uimarannalta lähtevän polun pituus on 2 kilometriä.

7. Suolijärven luontopolku

Suolijärven luontopolku Hervannassa kulkee nykyisin kokonaisuudessaan järven rantaa pitkin. Polun rasteilla tutuksi tulevat monenlaiset kasvit niin soilta kuin lehtoistakin. Paikoin Suolijärven maisemaa värittävät jyrkät kallioseinämät sekä massiiviset siirtolohkareet.

8. Hervantajärven luontopolku

Hervantajärven luontopolku sijoittuu Ruskontien eteläpuolelle. Reittivaihtoehtoja on useita. Luontopolun alue kuuluu Etelä-Hämeen lehtokeskukseen. Sen varrelta löytyy kallio- ja kangasmetsiä, soita, lehtoja sekä tervaleppäisiä rantavyöhykkeitä. Polku kiertää myös keidassuon keskellä olevan Makkarajärven.

Yläkuvassa rantakukka ja alakuvassa isosorsimo. Molempia kasveja tapaa rannoilla, esimerkiksi Härmälän luontopolulla.

4 Lintujärvet

4.1 lidesjärvi

Lidesjärvi on lintujärvi kaupungin sydämessä. Sen pinta-ala on 65 hehtaaria. Vaikka linnusto on viime vuosikymmeninä yksipuolistunut, on se edelleen runsas. Lintujen tarkkailua helpottamaan on järven rantaan rakennettu lintutorni vuonna 1992. Paras aika lintujen tarkkailuun on kevät.

Viimeisen parin vuosikymmenen aikana lidesjärven pesivien lintujen parimäärä on pudonnut puoleen runsaimmasta ajasta, mutta lintulajien lukumäärä on pysynyt ennallaan: Järvellä pesii edelleen monipuolinen linnusto: mm. naurulokki-yhdyskunta, silkkiuikku, telkkä, nokikana, useita sorsalintulajeja, ruoko- ja rytikerttunen.

Lintujen elinolosuhteiden parantamiseksi lidesjärven itäpäättä on viime vuosina hoidettu nautakarjan laidunnuksella ja pensaikkoja raivaamalla.

Nokikana

4.2 Nuorajärvi

Nuorajärvi sijaitsee Teiskon Kolunkylässä. Peltojen ympäröimän järven kokonaispinta-ala on 41 hehtaaria, josta vain noin 9 hehtaaria on avovettä. Järvellä ovat pesineet mm. mustakurkku-uikku, punajalkaviklo, heinätavi, haapana, ruokokerttunen ja rytikerttunen. Uutena pesivänä lintulajina järvellä esiintyy laulujoutsen. Aiemmin runsain laji, naurulokki, on kadonnut järveltä kokonaan. Järven lintukannat ovat selvästi taantuneet viime vuosina järven voimakkaan umpeenkasvamisen ja pienpetojen lisääntymisen takia.

4.3 Nuutilanlahti

Nuutilanlahti on Teiskon Velaatassa sijaitsevan Velaatanjärven länsiluoteeseen pistävä pitkä ja kapea reheväkasvustoinen lahti. Sen pinta-ala on noin 34 hehtaaria. Järvelle valmistui lintutorni vuonna 1994. Järvellä ovat pesineet härkälintu, mustakurkku-uikku ja ruskosuohaukka. Tavallisimpia pesimälintuja ovat naurulokki, tavi, panasotka, nokikana ja ruokokerttunen. Uutena lajina järvellä pesii laulujoutsen. Nuutilanlahti on Tampereen paras lintujärvi.

Naurulokkeja

Lisää Tampereen luonnosta

Tampereen arvokkaat luontokohteet -raporttia myydään Frenckellin palvelupisteessä (Frenckellin aukio 2 B) ja ympäristökeskus Moreeniassa (Satakunnankatu 13 b, patosilta) 15 euron hintaan. Raportti julkaistiin helmikuussa 2004. Se löytyy myös internetistä: www.tampere.fi/ymparisto (julkaisut ja selvitykset).

Luontopolkuoppaita voi myös ostaa Frenckellin palvelupisteestä ja Moreeniasta 2 euron hintaan. Ne ovat saatavissa myös internetistä: www.tampere.fi/ymparisto/luonnonvirkistyskaytto

Tampereen luonnosta on tietoa internetissä: www.tampere.fi/ymparisto.

Tampereen kaupungin ympäristövalvonta 2006